

IS. XANUXOV

ƏLƏNDOD
və
HƏSİDO

AZƏRNƏSR • OTDEL TATI • BOKU • 1937

40 кәр

Ис. ХАНУХОВ

АЛАХДОД и ХАСИДО

(ПОЭМА-ПАСХАЛЬНЫЕ ПЕСЧАСТЬЯ)

АЗЕРНЕШР • ТАТСКИЙ ОТДЕЛ

Баку 1937

IS. XANUXOV

ƏLƏNDOD
və
HƏSİDO

(ƏƏƏƏƏƏƏƏƏƏƏƏƏƏƏƏ)

AZƏRNEŞR * OTDEL-TATI * BOKU 1927

Giroşd myhîd ən homunu,
Dərə zu dəgyrd nîsonu.
Dərdhoj fəqirə Ələhdod,
Ruz-bə-ruz hə bisdo zijod.
Zənju gyrd qirintinə-kin
Ələhdodə nə do mînkîn,
Mugu: „Zu mîsoxi məso,
Ə xərək Godləj Hədəso.
Qlobhorəş xub midî qələj,
Ə jon ən şyvər Əntələj,
Midəkinim jə cənd diqlə,
Bəqdə mîsoxim hoqolə.
Əri dərdhoj ən Ələhdod,
Əz taraf zən nə bu İmdod,
Mugu: „Oj zən, oj Həsido,
Mərə məhil ə ruj xudo...
Qloqoliş hə əz ord nuni,
Ənçəq u vəhz ən rabîni.
Əgər myzd ət jə məhirə,
Dorimgəş xub vəs nəs birə,
Ty razi boş ə gof hərməh,
Mədəniş ə zən Moştələh.

Uho kyhnə alvərcini,
Səhiv sad çyrə biçini,
Şəv qərəul, ruz ə bazar,
Furuxdənyt əvryşym-zar.
Ə nymaziş goboj biri,
Həmmə pulhorə vəciri,
Xərç soxdəni sadi, bisdi,
Ə əvəç ju dynjoh nisdi.
Ty ə gof şyvərti dənış,
Əz u məboş hic inçimiş“.
Zən ambar səxdə qofo bu,
Ə gof şyvər bəjbofo bu,
Mugu: „Hic vəxd nisdym razi,
Ə sər mə zuhun durazi,
Soxu həmmə qulum-qunşi,
Hər ruz dyt mərə sərkuşi“.
Ələhdodiş bisdo həsi,
Kor ofdo ə səxdə nəhisi,
Mugu: „Oj vəcəj dər bəspə,
Tyrə ki ə sər vəngəspə!
Ulkəjmu lap tovuş biri,
Qəriş dylho buj-xuş biri.
Ini duxdər Səvi-Həno,
Zən Şomolliş-Pənino,

Xundət əqyl zijod soxdət,
Səhiv xuşbəxdihə birət,
Ə həng inson, vəcəj inson.
Ommo ty lap birəj sərson,
Ofdorəj ə kəjf nə təməh,
Ən Muloim zən Moştələh.
Ən u duxdər rabi Şərtil,
Dyzdirihə əz mum qəndil,
Vokurdho dər ən hōmumə,
Toloq doho Qiztəmumə,
Ə qəriş hēmum urusi,
Ə din tyroş nisdho xosi.
Bəgə hə uş rabi nə bu,
Gufdihə ki, ə bijobu,
Bərđi jurə məlox, novi,
Əz qəriş xov, xiflət şəvi?
Ommo ju şəv ə qəd govdu,
Ə minçi ən sə-cor kəndy,
Kyşdi cənd mol-qərəj dyzdi,
Qobul soxdə həq-bimyzi.
Əz u korho nibu hiciş,
Xubiki ty ə gof dənış“.
Zən kufd sərə, kufd sinərə
Vəçohund cym və cunərə,

Qläd cymhojurä xun šişi,
Ə Ələhdod tiç dənışı,
Mugu: „Mərə nəs voisdə,
Əri ə jon ty zihisdə!
Tyrə nisdı xudo, tyro,
Xudo hymyr tyrə buro!“
Ələhdodə vəgyrd dərd, qəm,
Mugu: „Boşgu ə çəhəndəm,
Gi i pulə sox kor tyrə,
Həl məsox dyl ruri mərə“.
Burri hərəj ən qolmoqol,
Həsido rasi ə qoqol.

Omo rasi şəv məhlymə,
Dyl Həsido bisdo nimə.
Cynki həmmə qulum-qunşi,
Sərəh, Mirjon və zən Mişi,
Mərdhoşu ə xunə dəbu,
Ommo Ələhdod nə dəbu,
Əri boruxoj homisə
Nəhişdə xundə kəm-kəsə.
Corə nə ofdə Həsido,
Ə mərd ən qunşi ruj bisdo.
Zu diromo lələj Şimi,
Ə dəs vəgyrd şəhəm mumi,

Ə zir zuhuni soxd qur-qur,
Boruxo xund „Homis¹ biqur“
Bəqdə əz kynçho əz zir bun,
Vəci nyh-dəh luqəhoj nun,
Dəkyrd ə qəriş xyrdə luq,
Əri şəndə ə kujəluq.

Zuri ocmiş bisdo səbəh,
Tovuş bisdo ruj çirə rəh,
Səs məhinəj gov nən gomiş,
Səs furuxdəgor jər jəmiş-?
Ə həmməj dih vəngəsə şiviş,
Xələho gəşdyt ə həng cəşmiş:
Kimi bərd şorob, ərəqi,
Kimi gəşd hə ə nohoqi.
Kimi vosdo həvyç, savzi,
Kimigə səlt bisdo razi:
Ki imburuz ə i bazar,
Guşd mihidi ən ilazar,
Həm uçuzi, həmi coql,
Həmigə lap ylyg soqi.
Ommo i molə ilazar,
Dyzdirəbu əz dih Nazar,

¹ Homis biqur—boruxoj homis vəcirəl.

Kyşdäbyryt ə hǝrmǝhi,
 Rabi nə ju əz səbəhi.
 Hǝsidoş zu gudmol-gudmol,
 Sǝr-tǝn ju bytyn birismol,
 Mugu: „Zuri vǝxiz ə mǝrd,
 Bǝgǝ ty hic nikǝşi dǝrd?
 Çǝndǝg ty sǝlt biri xǝsis,
 Hic ə xǝjol ty nisd hǝmis
 Lǝlǝj Şimi nə Moştǝlǝh,
 Lov nə birǝ yşyq səbəh,
 Ə mǝjdu ataş vǝnorǝ,
 Homishorǝ soxdǝt kura“.
 Əlǝhdodǝ nə voisd çǝng,
 Əri birǝ əz dǝs zǝn bǝng,
 Mugu: „Homishorǝ zu di,
 Bǝrym rasunum tǝhǝdi“.
 Hǝsido vokurd sǝr luqǝ,
 Unço nə ofd hic jǝ luqǝ,
 Ənçǝq pişig zǝrǝ mijov,
 Tiç dǝnişi vǝçohund lov.
 „Şyver mǝ voj, xǝlǝfmǝ voj“
 Hǝsido soxd sǝxdǝ horoj.
 Əlǝhdod əzi sǝs tǝrsi,
 Zu ə jon Hǝsido rasi,

Mugu: „Cyi həci bəgəm,
Ofdorəj ty ə dərdi-əəm?“
Dyl Həsido nə bu xomuş,
Hərshoju rixd ə hæng voruş,
Bəqdə omo səlt ə pyşo,
Mugu: „Ini lap qərqoşo,
Ə sər imu xudo rixdi,
Homishojmu nisdı vədi“.
„Zaral nisdı, oj Həsido,
Ə i kor səbəb nisdı xudo,
Nəhoq məsox dyl tyrə həl,
Xub niboşi hələ-məhəl“.

Ruz Həsido giroşd gurun,
Dərd voxorund lap ə dorun.
Ənçəq şəhəngumi həci,
Ə sər syfrə ciho dəci:
Qloqol, həsyryt¹, guşd nə xoja,
Kəsnihorəş² ə hæng toja.
Ov mynyki, corək şorob,
Pəjaləhoş ə qəriş qob.

¹ Həsyryt—kufdə omorəni qərəbəc (xocəməz), funduq,
sib və qəriş soxdə omorəni ə şorobəvöz.

² Kəsni—təlhə savzaho.

Ələhdodış əz kor omo,
Nə dyl-nə dyl xund „Holəhmo¹“
Həsido birə bisabur,
Əri pisəh², məso, morur.
Zu rafd ovurd jə liloquz,
Ə sər logon poisd monquz.
Ələhdodış səsju cyn lol,
Ə liloquz şorob xol-xol,
Dəkyrd, zənə u soxd razi,
Nəbu gufdirə birazi.
Ənçəq əz dəş ən Həsido,
Liloquz ofdo xyrd bisdo.
Dyl ju pur bisdo şək, gumon,
Əz pyşoju giroşd dumon.
Mugu: „I cy kori ə mərd,
Ə sər imu rixdə hər dərd?“
Ələhdod sokit soxd jurə,
Gənə gof nə bu gufdirə.
Ommo Həsido dur-domoq,
Vəno, qəmly nyşd ə qiroq.

¹ Holəhmo—şəv nisonu xundənytho.

² Pisəh, məso, morur—pisəh-tikəj guşdi, məso-qo-
qoli, morur-təhləkijə savzaho.

Hə həci rafd əvəli şəv,
Ə şəkəvoz dərdly bitəv.

Asdaraho bisdorut qəroq,
Ə qəriş dih lov bisdo çəvoq.
Əz ruj səhroş lov bisdo xyr,
Həsidoş səxd birə dyl-xur,
Ə qəd təbəq dəkyrd dunə,
Nyşd ə qopuj pyşoj xunə,
Təmiz soxd dunərə dilboş,
Əri soxdə imburuz oş.
Ənçəq ə syfrə nyşdəki,
Ə qobho oş vokurdəki,
Ə qəd oş di dy sə gəndym,
Qəriş dyl ju voşənd pəndym.
Mugu: „Ə mərd, oj Ələhdod,
Xunəjmu lap bisdo bərbod,
Mə buram ə jon ən rabi,
U bəlki ofd jə səbəbi.
Ə dyl ty hic məkəş qəjoq,
Ə xok boşgu i oş qəzoq,
Omon! mə xu əz i oşış,
Hic ə bylməhoş mədəniş,

Həlbət ə i raca dynjoh,
Imurə hisd təxsir, gynoh“.
Ələhdodiş mugu: „Oj zən!
Nohooq məkəş həci çozən.
Gəndymiş nəvl ən xorini,
Dunəş məjvoj ən xirini,
Vəgi oşləjmurə xurim,
Dyl-rurimurə nə burim“.
Həsido lap bisdo bitob,
Dəs nəzə hic ə oşhoj qob,
Mugu: „Mə xu, Ommo mə zu,
Lap əvəli ruz mijarzu,
Muram ə jon kələ rabi,
Əri dərd dyl u tabibi“.
Ələhdod hic nə vokurd guş,
U həmmərə hisob soxd buş.
Mundə oşə ruziş, şəviş,
Xurdə biqhorə soxd burmiş.
Omo Həsido soxd vogu,
Kura soxd jə xəjli lugu,
Mugu: „bəlki həjin horoh¹,
Ən hərki bu səg və roşoh²,

¹ Həjin horoh—bədə cym.

² Roşoh—ə ruj xudo poisdəgor.

Ə xunəjmə səxd rasiri,
 Çun, çigər imurə burri".
 Suxund çyx do lughorə,
 Qəd xunərə pur soxd durə.

Ruz mijarzu səvəh mundə,
 Rabi əz xov nə vəxyşdə,
 Həsido sər-ruj picirə,
 Ə qəd codur burmiş birə,
 Diromo ə xunəj rabi,
 Nyşd ə pyşoj təxt kitobi.
 Ruşhoj rabi səxd bu duraz.
 Vinijuş lap jə nətaraz,
 Cymhoju cyn jə pəjelə,
 Əngyşdhojuş ə həng bilə.
 Ə zir zərdə qəboj doqi,
 Vobu siprə şovol oqi.
 U dirəngə zən diromo,
 Zu cuxorə dəgyrd omo.
 Ə qəriş dyl fikir soxdki:
 „Əz i myhid xəjli niki,
 Domoq jyrə misoxu coq:
 Bəhziho zən mydyt toloq,
 Əz tovun çənghoj myhidi,
 Jəki-kyşi zəni, mərđi.

Bəhzi misoxu otydyşi,
 Ə din xudo, tyroj Mişi,
 Bəhzigərə misoxum məhr,
 Nimunum hic vəxdiş kəm vəhr.
 Kəndyjmə pur mibu oşluq,
 Əz xəjr ovomi ən moxluq.
 Cy soxdutgəş bolşevikho,
 Boç nibəryt əz pitikho,
 Əzi korhoj mərdhoj dini,
 Odomihoj gən-hidini".
 Bəqdə u nyşd ə sər boluş,
 Dəsə kəşi əz cym tə ruş.
 Xyşdəre ə tyro vədo,
 Jovoş gufdi əz Həsido:
 — „Oj xəhərmə ə cy qulluq,
 Omorəj, gu soxum bujruq".
 Həsido gof soxd birərə,
 Giroşdiho qozijərə.
 Rabi xəjli sərə çumund,
 Kutə lovhorəş fuçəqund,
 Mugu: „I lap qəhr xudoi,
 Ə sər hovunhoj¹ bəndəi.

¹ Hovun—gynoh, təxsir.

Əgər nə soxditgə corə,
 Hovunhoşmurə kəporə¹,
 Səvəh ə u hylom² ə sər
 Birəfinəjə guşd ən kəmər,
 Mənyt tovundə sudumə,
 Midəmunit ə suxdumə".
 Tən Həsido do giçinə,
 Hərsho rixd ə sər qutinə,
 Mugu: „Rabi, qurbun ty mə,
 Nə dəmund ə mə nəşumo.
 Ty gu imu cy soxingə,
 Hər cy xərciş gərəkigə,
 Ə sər cym mə, mə mijorum,
 Hic ə şyvəriş nigujum.
 Cynki u nəhsə şyvəriş,
 Mərə soxdı lap inçimiş.
 Hər ruz soxdı hə qolmoqol,
 Əz tovun nə soxdə qoqol".
 Rabi vokurd vəlg tyrorə,
 Xorusd ruşghoj ən ruşhorə,
 Mugu: „Ty duxdər sədiqi,
 Zulm kəşirəj ə nohoqi,

¹ Kəporə—gynohhorə əz taraf xudo bəxşirəi.

² Hylom—dynjoh.

Əz dəs ən u roşohə mærd,
Rang sifət tyş sält biri zærd.
Uş bəlki biri kommunist,
Xudo soxo uhorə nist.
Uho færzəndhoj biədəb,
Xori soxdət ə din-məsəb.
Hylomhoş sält biri dəgiş,
Zomunəhoş biri qəriş.
Zənoş birət sält biñəjə,
Ocuq soxdət dəsə, pojə.
Mærdhoş birət əfiqurus,
Xoc dəşəndət ə hæng Urus.
Ommo ty hic qəjoju məkəş,
Bijor jə kəm gəndym, dunəş,
Vosdon jə kərg və jə xuruz,
Fyrs ə jon mə hə imburuz.
Mə muxunum hər təfilo,
Nəjov ə sər işmu bəlo“.

Məsido ə xunə rasi,
Dyl jy tomom suxd dəgəsi.
Sər gyrd nifri soxd şyvərə,
Lap zobu bərd obur jurə.
Mugu: „Tyni səñib təxsir,
Ty ruz mərə soxdı pir-sir“.

Inço səxd gurun bisdo çəng,
Kor ofdo lap ə dəgənəg.
Xyrd bisdo qob-qıçoq xunə,
Sov bisdo sər, vini, cunə.
Diromorut qulum-qunşi,
Ə səs ən i jəki-kyşi.
Xəbər rasi ə çenotdel,
Ə Pəninə zən Şomoil.
Pəninə, Donil və Həno,
Ə kor hic nə birə dirno,
Zuri omorut rasiryt,
Ə i çəng voqif bisdorut.
Pəninə di Həsidorə,
Sər-sifət ju xuni, para,
Ələhdodiş rang parusdə,
Cym, cunəjuş həmmə bəsdə.
Hərki nyşdi ə jə qiroq,
Ə təhər lol, səlt birət qoq.
Mugu: „Cyi i ovholət,
İşmu birəjt həci qələt“!
Ələhdod gof soxd dərdhorə,
Səbəb ən bəd-bəxdihorə.
Gufdi əz tovun ən rabiş,
Ən u biçi nə dyllobiş.

Ommo Həsido dənişi,
Di, Pəninə xub gəjmiş.
Hənoş çəldi və zirəki,
Hər gof işu hə gərəki:
Əri xubə zindəguni,
Nədəbuho hic qəmgyni.
Pəninəş gufdi lap ocuq,
Mugu: „Şənit ə kujəluq,
U vəhzhoj ən durgunirə,
U hillethoj ən dinirə.
Rabi xyşdən ju dyllobi,
Lap fitnəjə minəçibi,
Voisdi, işmu boşit doq,
Vosdonit əz jəki toloq.
Əz i kor ə ju xəjr rasy,
Şyoqəm ju jə kəm vامasy“.
Hənoş xuş dokoşd dy cymə,
Timor soxd ə sər qyçymə,
Mugu: „Oj xəhər Həsido
Məroş həci ty bədodo,
Ə gofhojmu lap xub guş dor,
Tyş boş-səhib hər ixdiyor.
Byzyrgə bəvəjmu—Lenin.
Tovuş cymhojmu—Stalin,

Qıvotlyjə partijəjmu,
Zəhmətkeşhoj ən ulkəjmu,
Ə çəngho, ə bəsquniho,
Rafdət ə qərşuj dyşmənho,
Əri ən i azadimu,
I ruzhoj ən xuşbəxdimu.
Uho dorət çun xyşdəre,
Qıvot qul və xun xyşdəre,
Ulkejmure soxdət tikmiş.
Ə həng kupəj gylho ocmiş.
Ə buşə məjduho, mylkho,
Norət zavodho, fabrikho,
Ədəj vor xurdə ə zimiş,
Symbylhoj çyhi, gəndymiş,
Kolxozcihoş qəvi biri,
Əsduquşu ylyg puri.
Boqhoş raci, jaravuşi,
Cihrət ən xələqhoş lap xuşi,
Əzi dusdi, mihriboni,
Xosə vatan Stalini.
Izmu həmmə-mərdiş, zəniş,
Kor soxdə birənyt gəjmiş,
Cynki, uho borobori,
Qəd dyl işu puri şori,

Ə ulkəjmu-boqçəj gyll—
Dəho hər voĵgəj xuş-dyll.
Ommo u myhidhoj dini.
Ərimu nisd bovorini,
Uho binəj durgunini,
Kor dəvlətly, kor rabini.
Myhid imu həşdym marti,
U ruz əri tyş hyzəti.
U ruz zənhə ə hər şəhər,
Ə hər dihvon, cyn jə xəhər
Dəsə ə dəs jəki dorə,
Bəjdoq ən Oktjabrə.
Vəbərdənyt bylynd, zəvər,
Nuşu dorənyt hər hinər.
Tyş bijo boş həcu tovuş,
Ojənət zənim par-parlovuş,
Boşim səhib hər çyrə vəxd,
Ulkəjmurə dorim hər vəxd".
Ə i gofho səxd fikir do,
Həm Ələhdod, həm Həsido.
Zu dəsə dorut ə jəki,
Ojinoqhorəş imborəki
Soxdə, dinə şəndyt u sal,
Dynjoh işu bisdo vasal.